

DUEL IRAN-ISRAEL: entre el risc controlat i la imprevisibilitat d'una escalada regional

Moussa Bourekba, investigador principal, CIDOB

L'atac israelià de l'1 d'abril i la posterior represàlia iraniana del 13 d'abril marquen un punt d'inflexió històric en la rivalitat geopolítica entre Tel-Aviv i Teheran. En atacar-se mútuament de manera directa i pública, Israel i l'Iran han travessat línies vermelles molt perilloses per a l'Orient Mitjà. Si bé la qüestió palestina és central en aquest context, no és la causa sinó el desencadenant d'aquestes tensions.

797

ABRIL
2024

L'escalada significativa entre l'Iran i Israel projecta l'Orient Mitjà cap a un terreny desconegut. En menys de dues setmanes, Tel-Aviv i Teheran han travessat una línia vermella: atacar directament i públicament l'enemic al seu territori. Primer va ser Israel, amb el seu atac contra el consolat de l'Iran a Síria l'1 d'abril, seguit de la resposta iraniana a través de la seva operació militar dotze dies més tard, el 13 d'abril, batejada com a «Veritable Promesa». Es tracta del primer atac directe de l'Iran a Israel des de la instauració de la República Islàmica.

Aquesta darrera escalada entre els dos països, que no ha deixat d'intensificar-se al llarg de les dues últimes dècades, marca un punt d'inflexió en la lluita pel lideratge regional. La República Islàmica, que des del seu establiment busca ser reconeguda com a poder regional, s'ha beneficiat d'un context relativament favorable per als seus interessos. Va aprofitar la invasió estatunidenca de l'Iraq, les guerres a Síria i al Iemen, com també el conflicte palestino-israelià per desenvolupar i reforçar les seves relacions amb diversos membres de l'autodenominat *eix de la resistència*, per així poder estendre les seves capacitats de dissuasió a la regió i expandir la seva influència.

D'altra banda, històricament, Israel s'ha beneficiat d'una preeminència en matèria econòmica, militar i tecnològica a escala regional. Malgrat ser potència nuclear i aliat històric dels Estats Units (EUA), Tel-Aviv considera la República Islàmica com una amenaça existencial per a la seva seguretat. D'aquí els seus esforços per contrarestar les aspiracions regionals de l'Iran, que inclouen estratègies per afeblir els membres de l'eix de la resistència, donar suport a les sancions internacionals i aturar el programa nuclear iranià. Els darrers anys, Israel s'ha beneficiat d'una conjuntura internacional i

regional especialment favorable en aquest sentit. A escala global, la **decisió** de Donald Trump de retirar-se de l'acord internacional sobre el programa nuclear iranià l'any 2018 va permetre aïllar l'Iran encara més. En l'àmbit regional, els **Acords d'Abraham**, del 2020, serveixen un doble objectiu per a Israel: confirmar el seu estatus de poder regional reconegut per la majoria dels seus veïns àrabs i, alhora, marginar l'Iran del tauler regional.

En aquest context, no sorprèn que en els darrers anys tots dos països s'hagin enfrontat en diverses ocasions. Tel-Aviv, que acusa l'Iran de buscar la destrucció de l'Estat israelià, ha dut a terme diverses operacions militars que han inclòs **bombardejos** sobre instal·lacions militars, **assassinats** de diversos científics del programa nuclear iranià, i atacs a objectius militars iranians dins i fora de l'Iran. El règim iranià, que envesteix contra l'imperialisme occidental encarnat per Israel, ha desenvolupat una política de **guerra asimètrica i indirecta**, recorrent als seus aliats regionals com ara Hamàs, Hezbol·là i, més recentment, els rebels houthis, per afeblir l'Estat israelià.

Desxifrar tots els objectius que hi ha darrere de l'atac iranià a Israel és, ara com ara, una tasca impossible. Tanmateix, la resposta de Teheran marca un abans i un després: en reivindicar el dret a respondre directament a Israel si es considera atacat, l'Iran busca posar fi a l'esquema de dissuasió israeliana que prevalia fins ara.

Els atacs del 7 d'octubre de 2023 no van fer res més que accelerar aquesta rivalitat geopolítica entre tots dos països. Des de la perspectiva israeliana, aquests atacs són una **conseqüència** manifesta de la guerra asimètrica que l'Iran ha estat desenvolupant a la regió. És més, Israel considera que l'Iran busca afeblir-lo activament a l'animar els seus aliats a atacar directament Israel en represàlia per la guerra a Gaza. D'aquí que diversos membres del Govern de Benjamin Netanyahu advoquin per regionalitzar el conflicte: busquen acabar d'una vegada per totes amb els seus enemics. La intensificació dels bombardejos israelians al Líban, l'assassinat de diversos alts comandaments d'Hezbol·là i l'extensió del front nord al territori sirí en són una mostra més.

Tanmateix, des dels atacs de Hamàs del 7 d'octubre contra Israel, l'escalada de tensió al Pròxim Orient ha beneficiat l'Iran en molts sentits. Primer, perquè l'atemptat ha demostrat que l'Estat d'Israel és vulnerable. Segon, perquè aquests atacs han posat en escac —o, més ben dit, en pausa— els Acords d'Abraham, que amenaçaven amb la marginació de l'Iran a la regió. Tercer, perquè Israel no ha aconseguit cap dels objectius de la seva actual campanya militar a Gaza: Hamàs no ha estat erradicat (**i no ho serà**) i més de 130 ostatsges israelians segueixen detinguts a la Franja de Gaza. En quart lloc, el fracàs de l'exèrcit israelià a Gaza **genera** cada vegada més descontentament a Israel i amenaça amb col·lapsar el Govern de Netanyahu. A tot això se suma el creixent aïllament d'Israel a l'escenari internacional.

Teheran s'aprofita d'aquesta situació mentre nega la seva implicació directa en els atacs dels seus aliats contra Israel i els Estats Units. El seu discurs oficial continua inalterat: els seus aliats són independents, no els ordenen atacar ningú ni tampoc els ordenaran que deixin de fer-ho.

Confrontat a una triple pressió —la situació a Gaza, la pressió domèstica i la internacional—, el Govern israelià va optar per fer un pas més en l'extensió del conflicte regional: atacar diversos objectius militars iranians en territori siria. Aquesta estratègia va culminar amb l'ofensiva del passat 1 d'abril contra un edifici diplomàtic iranià a Damasc, **setè atac atribuït a Israel** des del desembre. Aquesta escalada semblava respondre principalment a un objectiu que, alhora, podia servir a altres fins. Tot indica que Israel buscava provocar un atac directe de l'Iran per, a curt termini, desviar l'atenció sobre la situació catastròfica a Gaza, on preveu **assaltar Rafah**; usar l'amenaça iraniana per trencar amb el seu aïllament creixent, i calmar el descontentament dels israelians envers Netanyahu i la seva guerra impossible a la Franja. A llarg termini, un escenari de guerra regional, que impliqués la intervenció dels EUA i altres possibles aliats d'Israel, permetria que Tel-Aviv ajustés comptes amb el líder de l'eix de la resistència.

Encara que és massa aviat per avaluar l'assoliment d'aquests objectius, el simple fet que l'Iran respongués de manera directa és un èxit notable d'Israel, però no total. Inèdita per la seva magnitud, aquesta resposta sembla obeir a un complex entramat de consideracions domèstiques i internacionals per part de Teheran. El règim iranià es va veure obligat a respondre per no quedar desacreditat davant la seva població i davant els seus aliats regionals. A més, es trobava davant una aposta extremament complexa: atacar Israel sense desencadenar la guerra regional que Netanyahu busca provocar. D'aquí el contrast entre el caràcter espectacular de l'operació «Veritable Promesa» i el nombre molt limitat de danys causats.

Tanmateix, el caràcter aparentment *mesurat* de l'atac iranià no respon únicament als càlculs del règim, perquè la intercepció de gairebé la totalitat dels drons i els míssils es deu en gran part a la coordinació entre Israel, els EUA i altres països com França, Jordània i el Regne Unit. De la mateixa manera, desxifrar tots els objectius que hi ha darrere d'aquest atac iranià és, ara com ara, una tasca impossible. Amb tot, la resposta de Teheran marca un abans i un després: en reivindicar el dret a respondre directament a Israel si es considera atacat, l'Iran busca posar fi a l'esquema de dissuasió israeliana que prevalia fins ara.

Tot i que resulta impossible anticipar les conseqüències d'aquest canvi d'estratègia summament perillós per part de tots dos estats, la veritat és que Tel-Aviv ja ha aconseguit alguns objectius a curt termini. D'una banda, a canvi de la contenció en la seva resposta militar cap a Teheran, Netanyahu espera guanyar-se el suport de Washington pel que fa als seus plans d'invasió a Rafah. De l'altra, l'espectre de l'amenaça iraniana va afavorir la reactivació de l'ajuda militar estatunidenca a Israel, contrarestant així les pressions polítiques per condicionar aquests suports. El paper dels EUA també és crucial en cas d'un enfrontament directe entre Israel i l'Iran. Aliat històric de Tel-Aviv i de diversos països àrabs on **manté una presència militar**, Washington sosté que no vol una regionalització del conflicte. El discurs oficial contrasta, però, amb el suport total de la Casa Blanca a l'Estat israelià, la seva negativa a exigir un alto el foc, i la seva ajuda militar incondicional a Israel malgrat les acusacions de genocidi.

Potser haver arribat al caire de l'abisme porti els Estats Units a reconsiderar les conseqüències d'aquesta política nefasta per a israelians i palestins. Això implicaria demanar un alto el foc a Gaza, reconèixer la centralitat de la qüestió palestina en el tauler geopolític regional, i actuar de manera contundent per desactivar la incontrolable regionalització del conflicte.